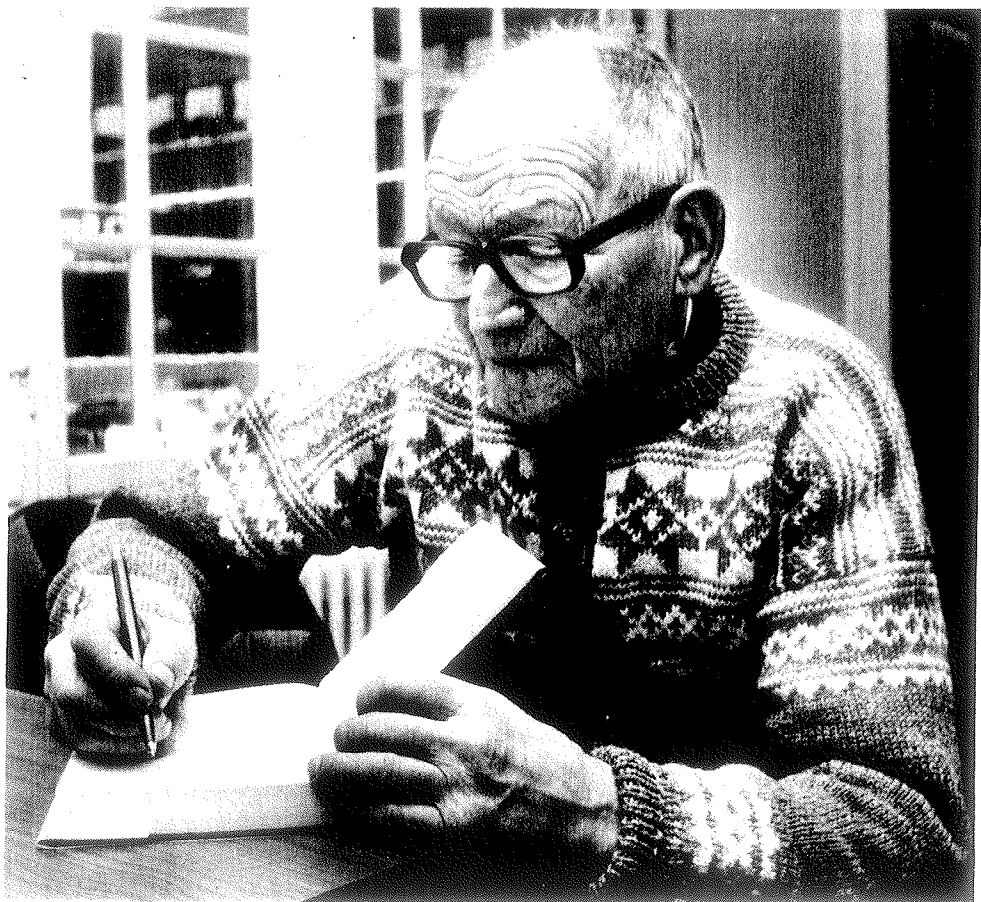

medlemsblad for

Austmarka Historielag

RUDOLF BRÅTEN,

Historielagets æresmedlem, gikk bort 18.oktober.

Nr. 59 Desember 1993

NYTT FRA LAGET

RUDOLF ER GÅTT BORT

Austmarka Historielag mistet et trofast, kunnskapsrikt og engasjert medlem da Rudolf Bråten sovnet inn den 18. oktober i år. Han imponerte alle med sin utrettelige virksomhet med å samle stoff om folk og bosetning på Finnskogene i Vinger, Brandval og Grue. Virksomheten resulterte i tre bøker og en mengde fotografier. Bøkene og bildene er et oppkomme av opplysninger om familier og heimer på Finnskogene.

Rudolf var æresmedlem i vårt historielag, en hedersbetegnelse han fullt ut fortjente. Han viste alltid stor interesse for laget, og mange verdifulle gjenstander forærte han oss. Hans interesse og omsorg for laget gav han tydelig til kjenne ved at minnegavene ved hans bortgang skulle gå til dette. Han har dessuten testamentert verdifullt materiell til Historielaget.

Når en ser gjennom hans manuskripter, brev og notater forstår en hvilket nitidig arbeid han la ned i sitt registrerings- og forskningsarbeid i distriktet. I tillegg fulgte han aktivt med i samfunnsspørsmål, og en rekke avisinnlegg gjennom mange år og helt til det siste viste at han var engasjert og klart-tenkende tross sin høge alder.

Vi i Austmarka Historielag står i stor taknemlighetsgjeld til Rudolf, og alle gjenstandene han gav laget vil føre tankene til en kulturpersonlighet som bygda kan være stolt av å ha fostret.

Oddvar

Nytt år.

Dere får nå vedlagt kort for betaling av kontingenten for 1994. Prisen er fortsatt 50 kr. Vi ber pent om at dere betaler ganske snart. Laget trenger penger, og purringer koster oss mye ekstraarbeid. På forhånd takk!

Prosjekt Kiærsagtomta.

Etter godt og vel 500 dugnadstimer siden i sommer er våningshuset på Kiærsagtomta nå såpass ferdig at vi kan ta det i bruk. Vi trenger en del belysning i huset, og folk som har lamper eller armatur, helst mer enn 30 år gammelt, kan kontakte oss.

Lørdag 11. desember har vi åpent hus kl 13.00-16.00. Alle er velkommen til å ta en titt og slå av en prat om nytt og gammelt. Vi serverer gløgg og pepperkaker.

Lokomobil til Austmarka.

Helt siden historielaget ble stiftet for 16 år siden har vi vært på jakt etter en lokomobil, eller dampmaskin, som var drivkraft på mange sagbruk i bygda fra slutten av 1800-tallet og til 1950-åra. Flere ganger har vi vært for sent ute. Maskinene var enten solgt eller hogd opp til skrapjern.

I sommer fortalte Leif Hauger at han var med og fraktet en lokomobil fra Lomvika ved Møkeren til Brandval for over 30 år siden. Nærmere undersøkelser viste at maskinen fortsatt befant seg der, like ved lokalet Breidablikk. Harald Holth hadde brukt den til sagdrift, og senere fyrt opp kjelen til bruk for et potetkokeri. I 1985 brant saga, og siden har maskinen stått ubrukt.

Vi kontaktet Harald Holths etterkommere og fikk kjøpt lokomobilen. Lørdag 6. november ble den fraktet til Austmarka ved hjelp av Roy Nordseth og hans kraftige kranbil.

Maskinen står nå på verkstedet til Bjarne Vikertorpet hvor den skal restaureres. Den yter 12 hestekrefter, og på fabrikkmerket står Ruston Proctor & Co AL Lincoln 2041 C.

Etter restaureringen skal den flyttes til Kiærsgtomta. Håpet er at den med tiden skal tøffe og gå igjen og gjenskape noe av stemningen som var på Kiærsgaga.

Gaver til laget.

Gavestrømmen til laget har vært stor i høst, og vi takker hjertelig for følgende bidrag:

Tussevangen Vel 3000 kr, Karen Eng 2 stoler, Anna Støkker, 3 stoler, Einar Delet piggharv, Eyvind Rynning el-opplegg fra 1920-åra, Martha T. Øster takke, Jenny Melgaard utebord/stoler Birger Johannessen avskjæring, Brunsell vedkomfyr, Ragna Olsen vindestol, Egil Øverby skattseddel 1933, Per Aabol innrammet bilde fra Gotlandsturen, Per Varildbakken stubbebryter, Mona Øverby gardiner og håndklær, Statens Vegvesen ca 12 lass matjord til Kiærsgtomta, Arne Hauger 2 oppgangssagblad som ble brukt på Holmen Sag og Mølle, denne saga ble bygd i 1856 og nedlagt i 1920.

Nye medlemmer.

Ragnhild Hoel/Georg Reiss, Austmarka.

Medlemsfest.

Lørdag 5. februar blir det Historielagsfest på Austmarka samfunnshus. En aktiv festkomite er allerede godt i gang med forberedelsene. Det ville være hyggelig om de som skal delta finner fram gamle stasplagg, men det er ingen absolutt betingelse. Hvert medlem får innbydelse over nyttår.

Sekr.

UTVANDRERVEISE

Se et skib forlater havnen,
styrer ut på bølgen blå.
Vinden blæser ut i seilet,
for vort skib frembruse må
over oseanets bølger, Californien jo er
målet for vor lange reise
guld vi skulle finde der.

I blandt dem som lykken søker
er en moder med sin søn,
"ak om reisen snart var over"
er mit hjertes stille bøn.
Hendes mand var dragen forut og et hjem beredt for
Nu han venter glad sin hustru dem.
og sin lille søn derut.

Som man ønsker og man drømmer
medens skibet hurtig flyr,
og man tænker ingen fare
ei besværlighed man skyr.
Thi man tænker kun på lykken,
frem til liv og lys og land.
Derfor er man glad tilmode
under bølgens vilde gang.

"Skibet brænder! Hjælp at slukke!"
råper sjømand springende at se.
Se hvor røken hård fremtrænger
og ilden flammende.
Alt forgjæves, skibet synker,
ut med redningsbådene.
Se hvor ivrig alle søker
at få plads i en av dem.

Nu den sidste båt utsættes,
men hvad ser man op på dæk?
Moderen som til vesten skulde
med sin lille søn så kjæk
får ei plads i redningsbåden.
Nei, kun en der plads kan få.
"Skynd jer nu!" kapteinen råper.
"Vælg nu hvem som med skal gå!"

Moderen synes tvilsom være,
 men hun snart besluttet har.
 Sønnen skal gå ned i båden,
 jeg nu gjerne stanser her.
 Og sin søn for sidste gangen
 hun omfavner kjærligen.
 Avskjedstårer still rinder,
 og nu siger hun så ømt:

Gå min søn i redningsbåden,
 jeg nu gjerne stanser her.
 Hils din pappa ifra mamma,
 jeg nu gjerne dør for dig.
 Vær for alting snild, min lille,
 husk at jeg nudør for dig.

Nu da båden gik fra skibet
 som i havets dyb forsvandt.
 Sønnen ut i båden reddes,
 moderen grav i dybet fandt.
 Moderens kjærlighed os fører,
 men en større findes end:
 Jesus, som hans kors beviser,
 O - betänk dig dog, min ven.

Denne visa har Oddvar skrevet opp fra ei notis-
 bok som har tilhørt Carl Brunsell. Carl var onkel
 til Rolf og Gunvald. Flere av hans søsken reiste
 til Amerika, og Carl reiste etter litt senere.
 Han kom tilbake i 1915, og arbeidet deretter på
 Skullerud Dampsag og Høvleri. I fjor var etterkom-
 mere av Brunsellfamilien på besøk fra Amerika, og
 de husket både visa og melodien.

I ei bok med Emigrantviser fra Norsk Folkeminnelag
 står en variant av denne visa, den er litt anner-
 ledes. Boka forteller at visa er skrevet og kompo-
 nert av den svensk-amerikanske pastoren John
 Johnson-Daniels (1862-1957), og ble trykket i et
 par bøker på 1890-tallet. De norske variantene må
 da være omdiktninger av denne svenske visa. Også
 melodien finnes i flere varianter.

F.Å.

LOKALET MÆRRABRÅTAN

Fra Irene og Arne Bekken har jeg fått en del
 papirer etter Lauritz Bekken. Blant disse er det
 en del om lokalet på Mærrabråtan. Jeg har prøvd
 å plukke ut opplysninger og lage en sammenheng-
 ende historikk om stedet fra 1910 til 1924.

I en branntakst for Vinger gjensidige Brandfor-
 sikrings-Forening, datert 29/9-17 er det oppgitt
 at forrige takst er fra 1910, ble lokalet bygget
 da? Det oppgis følgende om lokalet: Det er bygget
 i en etasje i bindingsverk med dobbel paneling
 og papp, flis på taket, ikke grunnmur og kjeller.
 Huset er 10,6 x 7,9 m, 3,8 m høyde til taket.
 Det er 3 rom, 6 vinduer og 4 dører. Det er 1
 kakkelovn, 1 komfyr og en pipe.

Taksten fra 1910 var på 1000 kr, nå ble den satt
 til 1800 kr. Takstmenn var K. Fagernes og Chr.
 Grasli.

I 1910 var det Varald Skytterlag som eide stedet,
 men den 1. januar 1916 hadde laget generalfor-
 samling, og bestemte at lokalet skulle selges
 "da laget trenger kontanter og ikke paa anden
 maate kan tilveiebringe disse". En komite for å
 ordne med salget ble nedsatt: Halvor Aaserud-
 sæter (form.), Lauritz Torp, Lauritz Svartberget,
 Marius Bækken og Peder Varildbakken. (alle navn
 blir her skrevet slik de står i dokumentene).

Men hvem skulle de selge lokalet til?

A/S Varald festlokale.

I et komitemøte 29-4-16 la Halvor Aa. fram et
 forslag om at det skulle dannes et aksjeselskap:
 A/S Varald festlokale som skulle kjøpe lokalet.
 Dette ble enstemmig vedtatt. Det forelå også
 forslag til statutter som også ble vedtatt,
 saken var tydeligvis godt forberedt. Aksjene ble
 satt til 5 kr, og aksjekapitalen til 400 kr.
 "Enhver hæderlig mand eller kvinde som har fyldt
 15 aar" kunne bli aksjeeier.

Samme dato ble også kjøpekontrakten skrevet, prisen ble satt til 400 kr. Edvin Svartberget, Lauritz Svartberget og Marius Bækken skrev under for Skytterlaget. Halvor Aaserudsæter, Lauritz Svartberget, Lauritz Torp og Marius Bækken for aksjeselskapet. Vi ser at to personer opptrer på begge sider i handelen! Skjøtet ble ikke skrevet før 29-12-17.

Den 6. april 1917 ble så konstituerende generalforsamling holdt. Styret ble: Form. Halvor Aaserudsæter, nestf. Lauritz Svartberget, kass. Thorvald Torp, styremedl. Ole Sørli og Marius Bækken, revisorer Olaus Bjørndalen og Hans Solbergsæteren. Aksjenes pålydende ble hevet til 10 kr, og disse tegnet seg for en aksje hver: Lauritz Svartberget, August Linna, Ole Sørli, Carl Svartberget, Andreas Katerinebraaten, Ole Engen, Karl Høgda, Olaus Bjørndalen, Hans Solbergsæter, Oskar Linna, Einar Linna, Lauritz Bækken, Julius Engen, Einar Solbergvangen, Oskar Strandsæteren, Oskar Braaten, Bernt Hagen, Martin Bjørndalen, Anders Nærkland, Arnt Stenbraaten, Harald Linna, Karl H. Skaalsjøn, Erik T. Malmtorpet, Hjalmar Katrinebraaten, Oskar A. Vestby, Oskar O. Vestby, Ole H. Strandsæteren, Ole H. Aaserudsæter. Videre kjøpte Lauritz Bækken 2 aksjer, Th. Torp 3, og Halvor Aaserudsæter 7 aksjer. Tilsammen 40 aksjer à 10 kr, og aksjekapitalen var innbetalt. Som vi ser gikk alt med til kjøpet.

Så kan vi i grove trekk følge driften til selskapet ble avviklet, det siste oppgjøret ble gjort i 1926. Det ble holdt regelmessige generalforsamlinger, og en del styremøter. Det var Varald arbeiderlag som oftest leide lokalet til sine fester og møter. Årsleien var først 20 kr, og steg til 40 kr. De første årene ble det ikke delt ut utbytte, men for 1922 var utbyttet 5 kr pr aksje, for 1923 15 kr.

Formennene i disse årene var Halvor Aaserudsæter 1917-18, Thv. Torp 1919 og 1921, Olaus Bjørndalen 1920, Ole Aaserudsæter 1922, Lauritz O. Bækken 1923.

Aksjeselskapet avvikles.

I styremøte 18-9-21 kommer forslag om salg av lokalet opp, i møte 6-5-23 blir prisen satt til 1000 kr. Varald arbeiderlag byr 600 kr, det blir godtatt, og skjøte, datert 7-7-23, blir skrevet. Men i desember 1923 søker arbeiderlaget om nedsettelse av kjøpesummen til 500 kr, noe som også blir enstemmig innvilget. 300 kr var da allerede betalt, resten skulle betales innen 1. febr. 1924.

Da utbyttet for 1923 på 15 kr pr aksje var utbetalt, var det fortsatt over 200 kr igjen i kassa. Disse pengene ble satt inn i Vinger Sparebank "inntil videre". Det siste dokumentet for aksjeselskapet er fra 24. august 1926. Det gamle styret fra 1923 hadde stått for avviklingen, og besluttet da å dele ut sluttbeholdningen på ca 250 kr til aksjeeierne, fordelt likt på samtlige 40 aksjer.

Grunneierforholdene.

I taksten fra 1917 sies det at huset står på gnr 67, bnr 23, i skjøtet fra 1917 står det bnr 21. I alle dokumenter er navnet på plassen Varald- eller Varildbråten. Hvem som eide grunnen vet jeg ikke, da disse nr ikke stemmer med de nye registrene. Det ble iallfall betalt avgift til grunneier. Det oppsto likevel problemer, i kjøpekontrakten fra 10. juni 1923 står det: "Varald arbeiderlag er gjort bekjent med grunnleieforholdet og forplikter sig til ikke å komme med krav på A/S Varald festivitetslokale ifall grunneieren krever husets nedrivning eller flytning." Det er tydelig at det skjer ting som ikke framgår av dokumentene, for i rekommandert brev av 11. des. 1923, stilet til Varald Skytterlag v/ Peder Varildbakken forlanger Gunnar Johnsrud på vegne av eierne av "Mærrabraaten" at lokalet skal flyttes innen 1. januar 1924, en frist på 3 uker! Det står videre at laget ikke har noen slags eiendoms- eller leierett på tomta. Det er

kanskje pga dette at salgssummen ble satt ned til 500 kr som nevnt tidligere. Her er det uklareheter, ble huset kjøpt for å flyttes? Skogheim ble satt opp omtrent på denne tida.

Glimt fra driften.

Det er få detaljer om det "indre liv" omkring lokalet i våre dokumenter. Det er ofte disse detaljene som kan fortelle morsomme ting om livet på denne tida. Noen få opplysninger er det, som vi tar med til slutt.

I vedtektene sies det at lokalet kan brukes til foredrag, kurser i forskjellige fag, aftenskoler m.m. Vi vet ikke om det ble noe av dette.

Aksjeselskapet hadde dansefest etter generalforsamlingen 29. des. 1917, ikkemedlemmer måtte betale 50 øre i entré.

I 1918 ble det bestemt å kjøpe trekkspill, arbeiderlaget skulle betale sin andel, kr 44,-. Ellers er det nevnt at formannen ble bemyndiget å kjøpe inventar til kjøkkenet etter behov. I 1922 fikk formannen i oppdrag å kjøpe og sette inn vindusruter, han fikk 10 kr "for umaket". Det ser ellers ut til at vindusruter nærmest var forbruksvarer under festene. Ved alle utleier tas det med at leieren må utbedre alle skader etter festen, vindusrutene blir ofte spesielt nevnt. Det tyder på at festene var livlige!

I 1919 dukker begrepet "telefonbasaren" opp, den leier lokalet noen ganger, og det bevilges 5 kr til basaren. Det var kanskje på denne tiden at det ble telefon innover skogen?

Vi trenger mer kunnskap.

Opplysningene i dette stykket har vi fått fordi Lauritz Bekken som siste formann i aksjeselskapet tok vare på papirene, og at Irene og Arne Bekken skjønte at disse hadde verdi. Det ville ha vært av stor interesse om kassaboka også kunne dukke opp. Det var Marius Bekken som var siste kasserer, men ingen vet hvem som evt. tok vare på papirene. For å få historien om Mærrabråtan komplett, trenger vi også protokoller fra Varald skytterlag og

Varald arbeiderlag fra denne tida. Jeg vil oppfordre etterkommerne etter sentrale personer i lagene om å tenke på om noen papirer er bevart. Jeg vil da be om å få låne dem for kopiering, alt vil bli levert tilbake i god behold. Denne oppfordringen går selvfølgelig også til de som har protokoller for alle andre lag i bygda.

Finn Åberg.

MÆRRABRÅTEN VISA 1920

Denne visa sto i medlemsblad nr 3, men det er så lenge siden at vi tar den med her. Den er skrevet av en ung svensk arbeider på vegen Austmarka-Mitandersfors. Den ble oppskrevet av Mina Tårnvik, som hadde fått den av Ture Hegg, en annen veiarbeider. Den går på melodien "Honolulu", en slager fra denne tiden.

Det var dans på Mærrabråten
och vi skulle med på ståten
och ta en svingom en lördags kveld.
I bland flickor vakra, nette,
fik vi kjenna os så lette,
och träda dansen vid dragspels gneld.

Refr.:

I Mærrabråten får man se på hele ståten,
mussik och kaffe och kolimoks kolimoks.....
vakra flickor får man även,
men gud bevara os för vägen
som går från Holmen til Mittandersfors.

Jag i mange land och byer varit,
och på mange stier farit,
men aldri skådat en sådan veg.
I bland ris och stenar fik vi springa
och det var svårt at vägen finna
til Mærrabråten i denna kvæld.

Refr.

Ni kan tro at vi var trøtte,
och varenda en vi møtte,
vi spurgte vägen hur langt det var fram.
Jo kun en times gange
och sen så är ni framme
i Mærrabråten i denna nat.

Refr.

Ni kan tro at vi var nøida
i Mærrabråten fik vi frøyda
med pene jenter i denne kväll.
Jag skal aldrig glømma dansen
vid Varaldstranden,
som gikk av stablen en sommarnatt.

Refr.

TUR TIL OSLO

Lørdag 22. januar inviterer vi til en Oslotur
med besøk i Oslo rådhus og Kunstindustrimuseet.

Buss fra Austmarka S-lag kl 9.00,

fra Kongsvinger kl 9.30.

Påmelding innen 17/1 til

Oddvar, tlf. 62 82 82 46 eller

Åge, tlf 62 82 81 47.

Utgiver: Austmarka Historielag

Redaksjon og ekspedisjon:

Eim Aberg

Møllzersgt. 3

0257 Oslo

tlf. 22 44 54 52

Medlemskap koster 50 kr. året.

Betales til

Austmarka Historielag

2224 Austmarka

Postgiro 0814 3552056